

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

חמץ בערב פסח

(שנינו במשנה) רבי יהודה אומר: אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש, ושורפין בתחלת שש.

(י"ג א') אמר רב נחמן אמר רב: הלכה כרבי יהודה.

(ואמרינן) ואף רבי סבר להא דרב נחמן. דאמר רבין בר רב אדא: מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקיא מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקאה, ונקבוה עכברים, והיה חמץ מבצבץ ויוצא (והולך לאיבוד, וערב הפסח היה) ובא לפני רבי (לידע אם ימכרוהו מפני חסרונו של מפקיד).

שעה ראשונה אמר לו (רבי) המתן (אולי יבוא בעליו ויאכלנו). שניה אמר לו המתן. שלישית אמר לו המתן. רביעית אמר לו המתן. חמישית אמר לו צא ומוכרה בשוק (בעוד שהוא מותר בהנאה) לנכרים, כרבי יהודה.

אמר רב יוסף: כמאן אזלא הא שמעתא דרבי? כרבן שמעון בן גמליאל. **דתנן** (בבא מציעא ל"ח א'): המפקיד פירות אצל חברו, אפילו הן אבודין, לא יגע בהן. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכרן בבית דין מפני השבת אבידה.

אמר ליה אביי: ולא איתמר עלה, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא בכדי חסרוני, אבל יותר מכדי חסרוני, מוכרן בבית דין; וכל שכן הכא דהא פסידי לגמרי (שנאסרים בהנאה).

שיטות הראשונים

חמץ ישראל המופקד ביד ישראל בערב פסח: דעת מהר"ם חלאווה, דכל כמה דלא קיבל עליו הנפקד אחריות, אינו עובר אף אחד משניהם, ואינו מחוייב לבערו, אלא למוכרו אם יכול². ורי"ף גיאת כתב, שאפילו לא קיבל עליו אחריות, אם אינו יכול למכרו, מבערו ופטור, שהכל מצווין עליו לבערו. וכן פסק השו"ע³.

חמץ אחר שש שעות, האסור בהנאה, האם תופס את דמיו: דעת רש"י, תוספות, רא"ש, סמ"ג בשם ר"י, ריטב"א, נמוקי יוסף, והמאירי, דאע"ג דלאחרים שרי ליהנות מחילופי חמץ, דאינו תופס דמיו בדיעבד, מכל מקום לבעל החמץ עצמו קנסו רבנן שלא יהנה מן הדמים כיון דעבד איסורא. ודעת הר"ן דהחליפין אף למחליף עצמו מותרין. וכן פסק השו"ע⁴.

¹ כשאין נחסרין אלא כדרך חסרון של פירות, הקצוב בבבא מציעא בהמפקיד (מ' א'): לחטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור. רש"י.

² וראיתו מהסוגיא, מדאמרינן אמר רב יוסף כמאן אזלא הא שמעתתא דרבי, כרשב"ג; דאי אליבא דתנא קמא, לא יגע בהם. ואם איתא, מי דמי?! שאני הכא דאף תנא קמא מודה שמחוייב לבער כדי שלא יעבור המפקיד בבל יראה!

³ אור"ח תמגב. ונחלקו האחרונים במקור חובת הביעור: דעת המג"א (ס"ק ה) דהנפקד אינו עובר עליו, אלא יבערנו שלא יעבור עליו המפקיד. ודעת הגר"א (ס"ק יא) שאם לא יבערנו, יעבור עליו בכל יראה ובל ימצא, אע"פ שאינו שלו. ולמד כן בדעת רש"י. עיי"ש. וכתב המשנ"ב (ס"ק יא) שאם חושש שלא ימצא קונים כלל, מותר למוכרו קודם שעה חמישית. עוד דן המשנ"ב (ס"ק יב) כשהתעצל ולא מכרו, והוצרך לבערו, אם נחשב פושע. וכתב שדעת רוב האחרונים דפטור, דזה לא נכנס בכלל שמירה, שלא קיבל עליו אלא לשמור החפץ שיהא ברשות בעליו ושיחזירנו לו בשלימות. עיי"ש.

⁴ אור"ח תמגג, (על פי ביאור הגר"א, ופרי חדש ומג"א בפירוש דברי המחבר). ודעת סמ"ע (ח"מ סי' רלד, ס"ק ו) וש"ך (ח"מ סי' רלד, ס"ק א) כשאר הראשונים, להחמיר. וכתב המשנ"ב (ס"ק טז) שיש להחמיר שלא במקום הפסד מרובה. ואף לדעה המחמירה, אם עבר וקנה מן הדמים איזה דבר, מותר ליהנות ממנו, דהוי חליפי חליפין. וכן, אם לקח את חליפי החמץ לאחר זמן, לכולי עלמא מותר, שמה שנתן לו אח"כ, נחשב כמתנה בעלמא. עיי"ש. עוד הביא המשנ"ב (ס"ק יז) מחלוקת אחרונים בדגן שנתחמץ ועבר עליו הפסח ונזרע, אם גידולו מותרין, דהוו כחליפין, או שגרע מחליפין ולכולי עלמא אסורים. מקורות - רש"י (חולין ב' ב', ד"ה מפני). תוספות

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות פסח, סימן תמג)

- ב. ישראל שְׁהִיָּה בְּיָדוֹ חֻמְצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אַחַר בְּפִקְדוֹן, יַעֲכֹבְנוּ עַד שְׁעַת חֲמִישִׁית, וְאִם לֹא בָּאוּ בְּעֵלְיוֹ יִמְכְּרוּ לְגוֹי; וְאִם לֹא מָכְרוּ חַיֵּב לְבַעֲרוֹ בְּזִמְנֵי אֲסוּרוֹ, אֶפְלוּ אִם אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ.
- ג. אִם קָנוּ שׁוֹם דָּבָר בְּחֻמְצָא אַחַר שֵׁשׁ שָׁעוֹת, מִתֵּר מִפְּנֵי שְׁחֻמְצָא אֵינוֹ תוֹפֵס דָּמְיוֹ.
(חו"מ, הלכות פקדון, סימן רצב)
- יט. כָּל הַמוֹכֵר פְּקָדוֹן עַל פִּי בֵּית דִּין, הֵרִיזָה מוֹכֵר לְאַחֲרֵים וְאֵינוֹ מוֹכֵר לְעַצְמוֹ, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְהַדְּמִים יִהְיוּ מִנְּחִים אֶצְלוֹ. וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, לְפִיכָף, הֵרִיזָה עֲלֵיהֶם שׁוֹמֵר שְׂכָר אֶף עַל פִּי שְׁעָדָיִן לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם.